

ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΙΩ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ

Τακτικού Καθηγητού τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων
ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Γ 41 ΒΓΙ.

Φιλιππίδης (Γεν. 1/2)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

(1917-1939)

3159

BIBLIOTHÈKE THS BOYΛHΣ
ΑΡΙΘ. 2095
ΔΩΡΕΑ Γ. ΣΙΔΕΡΗ

414

3159

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ
«ΠΥΡΣΟΣ» Α. Ε.

002
ΣΙΑ
5001

Ἡ Διεύθυνσις τῆς Ἑταιρείας «Πυρσός» παρεκάλεσε τὸν τακτικὸν Καθηγητὴν τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν κ. Λεωνίδα Ι. Φιλιππίδην, ὅπως τῇ ἀναθέσει τὴν ἀποκλειστικὴν πώλησιν τῶν ἐπιστημονικῶν του συγγραμμάτων, ὧν πλεῖστα ἐξετυπώθησαν εἰς τὰ Τυπογραφεῖά μας, καθ' ὅσον τὰ συγγράμματα ταῦτα δὲν διετέθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγορὰν καὶ πολλοὶ ἀπευθύνονται πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ζητοῦντες ἀντίτυπα.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Πυρσοῦ» εἶναι εὐτυχής, διότι δίδεται εἰς αὐτὴν ἢ εὐκαιρία νὰ ἐμφανίσῃ δημοσιώτερον τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Καθηγητοῦ, ὅστις ἔχει κατακτήσει τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὥστε ἡ προαγωγή του ἀπὸ Ὑφηγητοῦ εἰς τακτικὸν καθηγητὴν, μετὰ πλουσίαν διδακτικὴν καὶ συγγραφικὴν δρασίαν, ἀνταπεκρίθη εἰς βαθὺν γενικώτερον αἴσθημα ἐπιστημονικῶν καὶ εὐρύτερων κύκλων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.

(Ἐκ τῆς Διευθύνσεως τῆς Α. Ε. «Πυρσός»).

1.

Ἡ σύγχρονος Ἐκπαίδευσις τῆς Ἑλληνικῆς Νεολαίας. Ἐλλείψεις καὶ τρόποι διορθώσεως αὐτῶν (Παιδαγωγικὴ Διατριβὴ) Ἀθῆναι, Ν. Χιώτη 1917 Δρ. 50.—

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, ἣτις ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὴ ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν κύκλων, ἐκτίθενται αἱ ἐλλείψεις τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης ἐκπαίδευσως καὶ τὰ ὑπὸ τε τῶν λειτουργῶν αὐτῆς καὶ τῶν μαθητῶν εἰς βάρος τῶν ἰδανικῶν τῆς ἀγωγῆς διαπραττόμενα σφάλματα, ὧν ἡ ἐνσυνείδητος ἐπίγνωσις καὶ ὁμολογία δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς διόρθωσιν αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας.

2.

Ἡ ἐν τοῖς Ἀθλίοις Ἰδεολογία τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ (Ἀλεξάνδρεια, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου 1923). Δρ. 50.—

Ἐκ τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ ἀθανάτου Γάλλου συγγραφέως ἀπανθίζονται καὶ ἐκτίθενται συστηματικῶς κατ' ἐνότητος αἱ ἰδέαι αὐτοῦ, αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν δεοντολογίαν, ὡς συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ.

3.

Ἐπισκοπὴ καὶ Ἐπίσκοποι Τήνου κατὰ τοὺς μέσους Χρόνους (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ) Ἀλεξάνδρεια, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου 1923 Δρ. 50.—

Ἀπόσπασμα ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ὑπὸ τίτλῳ «Χριστιανικὴ Τήνος», ἐν ᾧ ὁ συγγραφεὺς ἀποσαφηνίζει τέως συγκεχυμένας παραδόσεις καὶ ἀντιφατικὰς πληροφορίες περὶ τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων Ἐπισκοπῆς τῆς γενετείρας αὐτοῦ νήσου καὶ τῆς δράσεως τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν κατ' αὐστηρῶς ἱστορικὴν μέθοδον ἀναπτύσσων τὸ θέμα καὶ καταλήγων εἰς ἐπιστημονικῶς ἀδιάσειστα συμπεράσματα.

Χριστιανική Ἡλικία τῶν Κυκλάδων νήσων (᾽Αλεξάνδρεια, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου 1924) Δρ. 50.—

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν καὶ δι' ἐπιστημονικῆς ἀνακρίσεως ἀδιαμφισβητήτων ἱστορικῶν μαρτυριῶν ἀνασκευάζει ὁ συγγραφεὺς τὴν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς πραγματείας ταύτης κρατήσαν γνώμην, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἐγνώσθη εἰς τὰς Κυκλάδας μόνις τὸν Δ' αἰῶνα, ἀποδεικνύων, ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος αἱ Κυκλάδες ἐγνώρισαν τὴν νέαν θρησκείαν καὶ ἐμφανίζουν χριστιανικὴν ζωὴν καὶ δρᾶσιν.

Ἐρμηνευτικοὶ σκόπελοι. Γενικώτερον διάγραμμα τῆς ὑφῆς τοῦ ζητήματος περὶ τῆς «ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου» ἀπογραφῆς (Λουκ. 2, 1-2) (᾽Αλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1925) Δρ. 50.—

Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὁ συγγραφεὺς ἀποσαφηνίζει τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενον τῶν δύο τούτων στίχων ἐν σχέσει πρὸς τὰ πραγματικὰ ἱστορικὰ δεδομένα, τὰπὸ τῶν ἐξωγραφικῶν πηγῶν μαρτυρούμενα. Ἐκθέτων συνοπτικώτατα τὰ κατὰ τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Μακκαβαίων καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ τῶν Ρωμαίων, λαμβάνει θέσιν ἔναντι πασῶν τῶν γνωμῶν, τῶν διατυπωθεισῶν ἐπὶ τοῦ προβλήματος: ἂν ἐν τοῖς δυοῖ στίχοις τοῦ Λουκᾶ πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀπογραφῆς, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οὐχὶ περὶ δύο, ἀλλὰ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀπογραφῆς πρόκειται, διενεργηθείσης ἐπὶ Ὀκταβίου Αὐγούστου ὑπὸ τοῦ Κυρηνίου ἐντὸς τῆς περιόδου τῆς πρώτης αὐτοῦ διοικητικῆς ὑπηρεσίας ὡς ἀνθυπάρχου Συρίας (2 πΧ.—4 μΧ.).

Ἡ ἐν Τήνῳ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ Ἐνετοκρατίας (᾽Αλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1926).. Δρ. 75.—

Ἀπόσπασμα ἐπίσης ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως «Χριστιανικὴ Τήνος», ἐν ᾧ ἐκτίθενται ἀπὸ τῶν πηγῶν καὶ δι' ἀνακρίσεως ἱστορικῶν μαρτυριῶν, ὧν ἱκαναὶ διὰ πρώτην φορὰν δημοσιεύονται, τὰ γεγονότα τῆς ἐν Τήνῳ ζωῆς καὶ δράσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Τήνῳ περίοδον τῆς Ἐνετοκρατίας, καθ' ἣν ἢ ἐν τῇ νήσῳ ἑλληνικὴ ὀρθόδοξία, ἀγωνισθεῖσα κατὰ μυρίων δοκιμασιῶν, ἀνεδείχθη ἀνταξία τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων.

Ἡ περὶ μεταγραφῶν θεωρία τοῦ Franz X. Wutz (1923-1925). Συμβολὴ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῆς Π. Δ. (Ἱεροσόλυμα, Τύποις Ἱ. Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου 1928) Δρ. 250.—

Ὁ συγγραφεὺς, γνώστης καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, μελετήσας πάσας τὰς ἐργασίας τοῦ Wutz καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν κριτικάς, ἐκθέτει συστηματικῶς τὰ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀνά τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἡγῶ τῆς καθόλου ἐργασίας τοῦ ἐπιφανοῦς κληρικοῦ καθολικοῦ θεολόγου καὶ ἰδία τῆς ἐσχάτης θεωρίας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς σχέσεως τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τῆς Π. Δ., συγκλείων τὴν ὅλην ἐργασίαν διὰ κριτικῆς ἐπεξεργασίας τῆς θεωρίας, ἐξ ἧς ἀναδεικνύεται ἡ ἀξία καὶ σημασία τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', ἧς τόσον στερεῶς ἔχεται ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία.

Ἡ ἐξέλιξις καὶ σημερινὴ φάσις τοῦ ζητήματος τῆς προελεύσεως τοῦ Σημιτικοῦ ἀλφαβήτου. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν Γραμματικὴν (᾽Αλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1929) Δρ. 200.—

Ἀφορμὴν λαβὼν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ συγχρόνου κινήσεως περὶ τὰ ἐν Glozel εὐρήματα, τὸ ἐφ' ᾧ ἀλφάβητον διεξεδίκησε πρὸς στιγμὴν τὴν πατρότητα ὄλων τῶν ἀλφάβητων καὶ τοῦ Σημιτικοῦ, ἠρεύνησε τὸ ὄλον ζήτημα τῆς προελεύσεως τοῦ Σημιτικοῦ ἀλφαβήτου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἐπεξεργασθεὶς πᾶσαν τὴν πλουσίαν σχετικὴν βιβλιογραφίαν. Διατυπῶν τὴν «θέσιν» τοῦ ζητήματος ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἐπιστήμῃ, ἐκθέτει τὰς πρὸ τῆς εὐρέσεως τῶν Σιναιτικῶν ἐπιγραφῶν ἐν Σεραβεῖτ-Ἐλ-Χαδείμ θεωρίας περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ Σημιτικοῦ ἀλφαβήτου, τὰς ἀπὸ τῆς κλασσικῆς τ. ἔ. ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ἀνακρίνων δ' εἶτα τὸ ἀλφαβητικὸν ζήτημα ὑπὸ τὸ πρῶμα τῶν Σιναιτικῶν εὐρημάτων, τῆς Ἀχιραϊκῆς ἐπιγραφῆς, τῶν Σαμαρειτικῶν ὀστράκων καὶ τοῦ ἀλφαβήτου τοῦ Glozel καὶ θέσιν λαμβάνων ἔναντι τῶν σχετικῶν ἐρμηνειῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν διατυπωθεισῶν θεωριῶν, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ Glozel δὲν ἀπέδειξεν εἰσέτι ὡς ψευδὲς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα: «ἐξ ἀνατολῶν τὸ φῶς».

Die «goldene Regel», religionsgeschichtlich untersucht (Leipzig, Adolf Klein 1929) Διατριβή ἐπὶ διδασκαλία εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπ. τῆς Λιψίας Μάρκα 7./Δρ. 300.—

Ὁ λεγόμενος «χρυσὸς κανὼν» (ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης) ἀναζητεῖται καὶ ἀνευρίσκεται εἰς τὴν Ἠθικὴν πάντων τῶν θρησκευμάτων ὑπὸ τε τὴν θετικὴν καὶ τὴν ἀρνητικὴν αὐτοῦ διατύπωσιν, προσδιορίζεται ἡ ἀξία αὐτοῦ ὡς ἠθικοῦ ἀξιόματος ἐν ἐκάστῳ θρησκευματι καὶ ἡ ἀξιολογικὴ διαφορὰ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὑψίστου ἰδανικοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς, εἰς ἣν ὁ κανὼν οὗτος (Ματθ. 7, 12. Λουκ. 6, 34), ὡς κανὼν ἀμοιβαιότητος, δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ τὴν ἀφετηρίαν πρὸς ἠθικὴν τελειώσιν μέτρι τῆς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπης.

Συγκριτικὴ θρησκευσιολογία καὶ Χριστιανικὴ θεολογία (Ἀθῆναι, «Φοῖνιξ» 1930) Δρ. 50.—

Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὁ συγγραφεὺς, ἀνασκοπῶν τὰ κατὰ τὴν γένεσιν, διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς Ἐπιστήμης τῶν θρησκευμάτων—κλάδου τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ειδικότητος καὶ ἰδιαιτέρας ἐπιδόσεως—καὶ διαγράφων τὸν τρόπον, καθ' ὃν αὕτη ἐργάζεται καὶ τὰς μεθόδους, ἃς χρησιμοποιεῖ, ἐμφανίζων εἶτα τὴν θέσιν τοῦ κλάδου τούτου ἐν τῇ συγχρόνῳ Ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς ἀλλοδαπῆς, ἐτι δὲ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύγχρονον Ἐπιστημονικὴν κίνησιν, διερευνᾷ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπὸ τοῦ κλάδου τούτου ἐπιστημονικῶν δεδομένων, τὴν σχέσιν τῆς Ἐπιστήμης τῶν θρησκευμάτων πρὸς τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν καθόλου καὶ τὴν ὀρθόδοξον Θεολογίαν ἰδίᾳ κατὰ τῶν ὑπολαμβάνοντων τὴν Ἐπιστήμην τῶν θρησκευμάτων τὸ μὲν ὡς Ἀπολογητικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ διὰ τὰ περὶ τῆς θρησκείας ταύτης συμπεράσματα αὐτῆς, τὸ δὲ ὡς πολεμίαν αὐτοῦ, καταλήγει δ' εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἐπιστήμη τῶν θρησκευμάτων οὔτε ὑπέρομαχος εἶναι οὔτε πολεμία οἰασθήποτε θρησκείας, ἀλλ' ἀντικειμενικῶς καὶ ἄνευ δογματικῶν προϋποθέσεων χωροῦσα ἐπὶ τὴν ἔρευναν, ζητεῖ ὡς Ἱστορία μὲν τῶν θρησκευμάτων νὰ διακριβῶσιν γεγονότα, τὰς διὰ μέσου τ. ἔ. τῶν αἰώνων μεμαρτυρημένας ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικότητος τῶν διαφόρων λαῶν τῆς ὑδρογείου, καὶ νὰ συγκρίνη τὰ εἰς ἀξίας περιεχόμενα αὐτῶν, ὡς φιλοσοφία δὲ τῆς θρησκείας ν' ἀναχθῇ ἀπὸ τῆς ἀνατομίας τῆς θρησκευτικότητος εἰς τὴν κατανόησιν τῆς οὐσίας τῆς θρησκείας καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὴν προβλημάτων.

Συμβολὴ εἰς τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου, I: Γραμματικὴ—Λεξικογραφία—Μετρική, κατὰ τὸν παρ. αἰῶνα (Ἱεροσόλυμα, Τύπ. Ἱ. Κοινοῦ τοῦ Παναγ. Τάφου 1930) Δρ. 100.—

Ὁ συγγραφεὺς, ἐρευνήσας τὰς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἐξῆς προόδους τῆς ἔκτοτε κυρίως ἀρξαμένης Ἐπιστήμης τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου, ὡς τῆς κυρίας πηγῆς τῆς Ἱστορίας τῆς θρησκείας τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ καὶ συστηματικῶς ἐπεξεργασθεὶς τὸ ἀφθονώτατον ὕλικόν, τὸ παρέχον σαφῆ καὶ πλήρη εἰκόνα περὶ τῶν συγχρόνων κατευθύνσεων ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῆς Π. Δ., ἐδημοσίευσε μὲν μόνον 3, τὰς ἀνωτέρω, παραγράφους ἐκ τοῦ οὕτως ἀποτελεσθέντος ἔργου, ἐπιτετημημένας, παρέσχε δ' ἐν σχετικῶς μακρῷ Προλόγῳ, ἐνθ' ἀνήκουσι καὶ 194 ἐπισημειώσεις, συντομωτάτην περίληψιν τῆς ὅλης αὐτοῦ ἐργασίας ἐπὶ τῶν προόδων τῆς Ἐπιστήμης τῆς Ἑβραϊκῆς βίβλου εἰς πάντας αὐτῆς τοὺς τομεῖς, περιορισθεὶς εἰς τὰ κυριώτατα τῶν πορισμάτων αὐτῆς, τὰ διαφωτίζοντα ἡμᾶς περὶ τῆς θρησκείας τοῦ ἀρχαίου Ἰσραὴλ, καθ' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς θρησκευτικότητος καὶ εὐσεβείας ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς καθόλου.

Ἡ θρησκευτικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ ἑξατάξια Γυμνάσια (Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον 1931).. Δρ. 30.—

Ἐν τῷ πρὸς τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδ. Συμβούλιον ὑπομνήματι τούτῳ τοῦ σ., ὡς Διευθυντοῦ τῆς ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας Διευθύνσεως θρησκευμάτων, ἐκτίθενται οἱ λόγοι, δι' οὓς ἔδει νὰ τροποποιηθῇ τὸ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὰ Γυμνάσια κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα πραγματικὴν θρησκευτικὴν ἐκπαίδευσιν μετὰ βαθυτέρων ἐπιτευγμάτων, ἐδραίων πεποιθήσεων καὶ διαπλάσεως ἠθικοθρησκευτικῶν προσωπικοτήτων.

Διδάγματα ἐπὶ τῆς σημερινῆς κρίσεως ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων (Ἀθῆναι, Τύποις «Φοῖνιξ» 1933) Δρ. 40.—

Ἀποδεικνύεται ἐπὶ τῇ βάσει θρησκευσιολογικῆς ἀνακρίσεως τῶν πηγῶν, ὅτι πολιτισμοὶ ἀρχαῖοι ἤκμαζον καὶ ἤνθουν, ἐφ' ὅσον αἱ ἀνώτεροι πνευματικαὶ ἀξίαι, θρησκευτικαί, ἠθικαὶ καὶ ἐθνικαί, διεῖπον τὴν ζωὴν ἀτόμων καὶ λαῶν καὶ ἐνέπνεον τὴν δρᾶσίν των, διεβρώθησαν δέ, κατεστράφησαν καὶ ἠφανίσθησαν μόνις αἱ ἀξίαι αὗται παρεγνωρίσθησαν, ἀπεχρωματίσθησαν καὶ κατεπατήθησαν, ἀντικατασταθεῖσαι δι' ἄλλων ὑλιστικῶν καὶ ἀντιθρησκευτικῶν ἀντιλήψεων.

✓ *Ἡ περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως θεωρία τῆς Βεδάντα, τῆς δογματικῆς τοῦ Ἰνδικοῦ Βραχμανισμοῦ* (Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ) Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1934 Δρ. 250.—

Ὁ συγγραφεὺς, ἀνατέμνων ἐν τῷ προλόγῳ τὸ ἀξιολογικὸν περιεχόμενον τῆς ἐννοίας τῆς «θλίψεως» καθόλου, ὡς γεγονότος δεσπόζοντος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, διατυπῶν εἶτα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ γεγονότος τούτου καὶ τὴν ἐναντι τοῦ προβλήματος τῆς θλίψεως θέσιν τῆς Θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας— περιγράφων τὸ πολύτροπον τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων προσπάθειας πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου, ἐξ ἧς αἰτιολογεῖται ἢ ἀπ' ἀλλήλων διαφορὰ τῶν ἐπὶ μέρους λυτρωτικῶν θεωριῶν, φέρει εἶτα εἰδικῶς τὸν λόγον ἐπὶ τὴν Βεδάντα, τὴν ἐμφαίνουσαν «τὸ τέλος τῶν Βεδῶν», τ. ἔ. τὰς Οὐπανισάδας, τὰς ἐμπεριεχούσας τὰ δυσνόητα, ἀκρότατα καὶ ἐξαιρετικὰ λεπτὰ θέματα τῆς δογματικῆς καὶ μεταφυσικῆς τοῦ Βραχμανισμοῦ. ὑπομνηματισθεῖσας ὑπὸ τοῦ ἐπισημοτάτου τῶν Βεδαντιστῶν Βαδαραϊάνα, οὗ τὸ ὑπόμνημα ἀνέλυσε, ἠρμήνευσε καὶ ἀπεσαφήνισεν ὁ Σαμκάρα.

Ἐν τῇ *Εἰσαγωγῇ* ἀκολουθῶς ἐκτίθενται συστηματικῶς αἱ περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως θεωρίαι τῶν Ἰνδικῶν θρησκευμάτων καὶ φιλοσοφημάτων καθόλου, ἤτοι τοῦ Βεδισμοῦ, τοῦ Βραχμανισμοῦ, τοῦ Βουδδισμοῦ, τοῦ Τζαϊνισμοῦ, τοῦ Χινδουϊσμοῦ καὶ τῶν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Βραχμανισμοῦ ἐκκολαφθέντων συστημάτων: Σάμκνα-Γιόγκα, Μιμάμσα-Νυάϊα, Βαϊσέσι-α-Βεδάντα καὶ τῆς Λοκαῦάτα.

Ἀκολουθῶς ὁ σ. εἰσέρχεται εἰς τὸ κύριον θέμα, κινούμενον περὶ τὴν ἐν τῇ Βεδάντα ἐννοίαν τῆς «ὑπερτάτης ἀληθείας» ἧς ἢ μὲν ἄγνοια συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς θλίψεως, ἢ δὲ γνῶσις τὴν οὐσίαν τῆς λυτρώσεως. Ἔστι δὲ ὑπερτάτη ἀλήθεια ἢ προαιωνίως ὑφ' ἑστώσα ταυτότης τοῦ ἀτομικοῦ ἐγὼ ἐκάστου ὄντος (ἄτμαν) μετὰ τοῦ ἐγὼ (ἄτμαν) τοῦ Παντός, ὃ καλεῖται «Βράχμαν», ἀποσαφηνιζομένων τῶν ἐννοιῶν «Βράχμαν» «ἄτμαν» καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν.

Εἰς ἐπακολουθούσας δὲ βαθυστοχάστους κριτικὰς παρατηρήσεις σταθμίζει ὁ συγγραφεὺς τὴν συμβολὴν τῆς Βεδάντα εἰς τὸν Ἰνδικὸν πολιτισμὸν, ἀγκιστρῶν καὶ ἀνατέμνει τὰς ἀντιφάσεις καὶ τὰ κενὰ τοῦ συστήματος, ἀκολουθῶς δ' ἐξετάζει ἂν ἔχωμεν ἐν τῇ Βεδάντα θρησκείαν. Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἐξαίρει τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξακριβώσεως καὶ τοῦ σαφεστεροῦ προσδιορισμοῦ τῶν συνιστῶντων τὴν θρησκευτικὴν βίωσιν στοιχείων, ἐπισκοπεῖ καὶ κρίνει τὰς πρὸς τοῦτο χρησιμοποιηθεῖσας μεθόδους, ἐκθέτει τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν εἶναι δυνατὸς ὁρισμὸς τῆς θρησκείας καθολικῆς ἰσχύος καὶ συγκλείει τὴν πραγματεῖαν διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ συστήματος τῆς Βεδάντα πρὸς ἀναλόγους ἐκδηλώσεις ἀνά τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων παγκόσμιον διανόησιν.

✓ *Religionswissenschaftliche Forschungsberichte über die goldene Regel* (Athen, Charalambides 1933). . . . Δρ. 150.—

Ἐκτίθενται ἀναλυτικώτερον τὰ πορίσματα τῆς προηγουμένης ὑπ' ἀρ. 9 θρησκευτολογικῆς ἐργασίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν καὶ προσδιορίζεται ἡ σημασία τοῦ ἀξιώματος καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας τῶν ἐπὶ μέρους τομῶν τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ ὡς ἀξιώματος κοινωνικῆς ἀμοιβαιότητος, ἀλληλεγγύης καὶ δικαιοσύνης, μὴ ἀπηλλαγμένου μὲν ἐνδεχομένως καὶ ἰδιοτελῶν ὑπολογισμῶν, δυναμένου ὅμως νὰ προωθήσῃ ἄτομα καὶ κοινωνίας πρὸς ὑψηλότερα ἠθικὰ ἰδεώδη.

✓ *Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμη* (μετὰ παραρτήματος: *Ἡ παράστασις Ταμποῦ καὶ ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν Ἠθικὴν*) Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1935 Δρ. 75.—

Ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ τούτῳ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ μαθήματι ἐξιστορεῖται ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ γένεσις διαμόρφωσις καὶ ἐξέλιξις τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμης, προσδιορίζεται ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ σφαιρᾷ τῶν ἐπιστημῶν τοῦ πνεύματος, ἢ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας σχέσις αὐτῆς καὶ ἡ ὀργανικὴ συνάρτησις αὐτῆς πρὸς τὴν Χριστιανικὴν Θεολογίαν.

Ἐν δὲ τῇ προσηρητημένῃ πραγματείᾳ ἀνατέμνεται τὸ περιεχόμενον τῆς ἰδιοτύπου θρησκευτικῆς πίστεως τῶν πρωτογόνων λαῶν τῆς Ὠκεανίας καὶ τὰ πρὸς τὴν πίστιν ταύτην συναφῆ κοινωνικὰ ἔθιμα αὐτῶν, ἀνακρινόμενα κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως προσδιοριζόμενον βαθύτερον αὐτῶν νόημα καὶ κατὰ τὰς πρὸς πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς συναρτήσεις των.

✓ *Ἑλλὰς πιστεύουσα* (Ἀθῆναι «Πυρσὸς» 1937).. Δρ. 75.—

Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ μεγαλοεργὸς πίστις τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἥτις, ἐνισχυομένη ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, ὠδήγησεν ἀείποτε εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἰδανικῶν.

✓ Τὸ Ὑψιστον Ἠθικὸν ἰδεῶδες κατὰ Βούδδαν (Ἀθῆναι, «Φοῖνιξ» 1936) Δρ. 100.—

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπὸ τῶν δοκίμων φιλολογικῶν μεταφράσεων ἐγνωσμένων πηγαίων κειμένων καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ θέματος διεθνοῦς βιβλιογραφίας, ὁ σ. ἐκθέτει προεισαγωγικῶς μὲν τὴν περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως θεωρίαν τοῦ Βραχμανισμοῦ, εἶτα δέ, μετὰ βιογραφικὰς περὶ τοῦ ἱστορικοῦ Βούδδα (τοῦ Σιδδάρτα Γκοτάμα Σακυαμουῖνι) πληροφορίας, τὴν περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως διδασκαλίαν αὐτοῦ, παρασκευαζομένης οὕτω τῆς τὸ κύριον θέμα ἐνδιαφερούσης ἐπεξεργασίας τῆς ἐννοίας τοῦ ὄρου καὶ πράγματος «Νιρβάνα», τοῦ ὑψίστου μεταφυσικοῦ ἰδεώδους τοῦ ἀρχικοῦ Χιναῦάνα—Βουδδισμοῦ. Ἐκτίθεται κατόπιν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ περὶ τῆς ἀσκήσεως, τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου τούτου μεταφυσικοῦ ἰδεώδους καὶ προσδιορίζεται ἡ ἐννοία «Νιρβάνα» κατὰ τὸ ἐσώτερον αὐτῆς νόημα, παρεξεταζομένων καὶ τῶν αἰτίων, συνηθέστατα μεταφραστικῶν ἀστοχιῶν, εἰς ἃ ὀφείλεται ἢ παρανόησις τοῦ ὄρου καὶ τοῦ πράγματος καὶ ἢ σύγχυσις αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ οἰκείας τοῖς εὐρωπαϊοῖς μεταφρασταῖς «ἀγάλης», ὄρου καὶ πράγματος παντελῶς διαφόρου εἰς ἀξιολογικὸν περιεχόμενον. Ἀκολουθῶς ἀνακρίνεται τὸ ἀπὸ τοῦ ὑψίστου μεταφυσικοῦ ἰδεώδους προβάλλον ὑψιστον ἠθικὸν ἰδεῶδες κατὰ Βούδδαν, καθ' ἑαυτό τε καὶ κατὰ τὰς συνεπείας αὐτοῦ διὰ τὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν, καὶ ἀξιολογεῖται ἐν ἀσθηρᾷ ἀντικειμενικότητι ἢ ὅλη ἰδιότυπος πίστις καὶ ζωὴ τοῦ Χιναῦάνα Βουδδισμοῦ, ἢ ἀπὸ τῶν πηγαίων κειμένων προβάλλουσα.

✓ Θρησκεία καὶ θάνατος (Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1938) Δρ. 50.—

Ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ταύτῃ ἀνακοινώσῃ, εἰς ἣν ἐπισυνάπτεται, κατὰ τὸ δυνατόν πλήρης, ὁ σχετικὸς πρὸς τὸ θέμα βιβλιογραφικὸς ὄπισμος, ὁ σ. ἐξαιρεῖ, ἀπὸ τῆς ὅλης ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων προβάλλουσαν, τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ζωῆς κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτῆς ἐκδοχάς, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν περὶ θανάτου καὶ ψυχῆς ἐκάστοτε προβαλλουσῶν ἀντιλήψεων, διαπιστουμένην ἀπὸ τε τῶν διασωζομένων γραπτῶν μνημείων τῶν κατὰ καιροῦς πολιτισμῶν καὶ ἀπὸ τῶν μεμαρτυρημένων νεκρωσίμων ἐθίμων, ἀφ' ὧν καὶ ἀποδεικνύεται ἡ ἐσωτέρα συνάρτησις τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων παγκοσμίου πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ζωῆς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, τὴν διεμποτίζουσαν καὶ διέπουσαν τὴν ὅλην ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος, παρεξεταζομένης καὶ τῆς λύσεως, ἣν ἔδωκεν εἰς τὸ δυσχερὲς καὶ ἄκρω ἐνδιαφέρον τοῦτο πρόβλημα ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ αὐτοῦ ἐργαστηρίῳ ἀπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ ἀποκαλύψεως καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ταύτῃ φωτιζόμενος.

✓ Θρησκεία καὶ ζωὴ (Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1938). Δρ. 40.—

Ἐν τῇ Ἐπιστημονικῇ ταύτῃ ἀνακοινώσῃ ἐκτίθεται, ἀπὸ τῆς μελέτης τῆς ὅλης ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων προβάλλουσα, ἡ σχέση τῆς θρησκείας καθόλου πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ζωῆς, συναγομένου τοῦ συμπεράσματος, ὅτι «δὲν ὑπάρχει τομεὺς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς θρησκευτικῶς ἀνεπηρέαστος, δὲν ὑπάρχει ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς ξένη πρὸς τοὺς παλμοὺς καὶ τὰς συναρτήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ἄκρους καὶ ἀδιάφορος».

✓ Ἱστορία τῆς Θρησκείας τοῦ ἀρχαίου Ἰσραήλ. Τόμος Α'. Ἡ Πηγὴ: Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης (Συμβολὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς συγχρόνου θεολογικῆς κινήσεως) Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1938 Δρ. 500.—

Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὅλης παγκοσμίου βιβλιογραφίας, ἐκτίθεται ἡ θέσις τῶν ζητημάτων, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ὅλην ἐπιστήμην τῆς Π. Δ., ἡ ἐξέλιξις αὐτῶν καὶ ἡ σημασία των διὰ τε τὴν κατανόησιν τῶν παλαιοδιαθηκικῶν βιβλίων καὶ διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν διαφώτισιν τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας τοῦ ἀρχαίου Ἰσραήλ καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

✓ Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ θεολογίᾳ (Ἀθῆναι, «Πυρσὸς» 1938) Δρ. 250.—

Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ ἀναπτύσσονται λεπτομερέστερον τὰ γενεσιουργὰ αἰτία τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμης, τὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ διαμορφώσεως αὐτῆς, τὰ τῆς ὀργανικῆς αὐτῆς σχέσεως καὶ συναρτήσεως πρὸς τὴν Χριστιανικὴν θεολογίαν καὶ τὰ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐν ταῖς θεολογικαῖς Σχολαῖς τῶν Ἀνωτάτων Πανδιδακτηρίων Εὐρώπης, Ἀμερικῆς καὶ Ἀνατολῆς Ἑγγύς καὶ Ἄπω.

✓ *Das Liebesprinzip im Buddhismus und im Christentum*
(Athen, Pirsos 1938)..... Δρ. —

*Εν τῇ συγκριτικῇ θρησκευολογικῇ ταύτῃ πραγματείᾳ ἀντι-
παράτιθενται τ' ἀπὸ τῆς ἐρεύνης τοῦ Βουδδισμού συμπεράσματα
περὶ τοῦ ὑψίστου ἠθικοῦ ιδεώδους κατὰ Βούδδαν πρὸς τὸ ὑψι-
στον ἠθικὸν ιδεῶδες κατὰ Χριστόν, συναγομένων ἐν αὐστηρᾷ
ἀντικειμενικότητι, ξένη πρὸς δογματικὰς προϋποθέσεις καὶ
ἀπολογητικὰς τάσεις, τῶν ἀπὸ τῆς ἀξιολογήσεως τῶν πηγῶν
σαφῶς προβαλλόντων συμπερασμάτων.

✓ *Hans Haas* (Ἀθῆναι, Πυρσὸς 1938)..... Δρ. —

*Εν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἐκτίθενται ὁ βίος καὶ ἡ ἐπιστημο-
νικὴ δρᾶσις τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας Καθηγητοῦ
Hans Haas, Κορυφαίου ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῶν θρησκευμάτων.

ΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΤΩΝ ΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ κ. Λ. Ι. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ
(1917-1939)

α) Ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 3—16 ἐργασιῶν :

«Υπάρχουν μερικαὶ ὑπηρεσίαι, ἔχουσαι κάποιαν ἰδιαιτέραν εὐλογίαν.
Αὐτὸ ἴσως νὰ λεχθῆ διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἑπουργείου τῆς Παιδείας.
Εἴτε ἀπὸ παραδόσεως ἢ ἀπὸ μιμήσεως τῶν ἐκεῖ ἐργαζομένων ἢ ἴσως καὶ
ἀπὸ εὐγενοῦς ἀμίλλης, τὸ Ἑπουργεῖον αὐτὸ ἐπέτυχεν νὰ μένη, ὡς ὑπη-
ρεσία, μακρὰν παντὸς ψόγου. Ἄλλ' ὄχι μόνον αὐτό. Ἐπέτυχεν προσθέτως
νὰ εὐρίσκη τὸν «κατάλληλον ἄνθρωπον διὰ τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν», κατὰ
τὴν ἀγγλικὴν ἔκφρασιν. Αὐτὰς τὰς σκέψεις προεκάλεσε καὶ δι' ἐμὲ ἡ
σύμπτωσης τῶν περὶ δεισιδαιμονιῶν παρατηρήσεών μου μὲ τὴν ἀνάγνωσιν
βιβλίων, σχετικῶν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων. Ὁ συγγραφεὺς
των, συγκρινομένης ἡλικίας καὶ παραγωγῆς, εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ
πολυγραφώτερος τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, γράφων εἰς τὴν ἰδικὴν μας
καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν. Εἶναι δὲ συγχρόνως Διευθυντὴς τῶν
θρησκευμάτων ἐν τῷ Ἑπουργείῳ τῆς Παιδείας καὶ Ἑφηγητὴς ἐν τῇ
θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου. Εἰς τὰ βιβλία καὶ τὰς εἰδικὰς
μελέτας τοῦ κ. Λ. Ι. Φ., αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνομά του, ἀνευρίσκει τις πλοῦτον
πολυτίμων πληροφοριῶν διὰ τὴν φιλοσοφίαν τῶν θρησκευμάτων ἀπὸ
ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον καὶ ἀπὸ τὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ
ἕως τοὺς σήμερον ἀπομείναντας ἐν ἡμιαγρία καταστάσει λαοῦς».

(κ. Γ. Πάπ, ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Ἔθνος» τῆς 27-11-1935).

«Ἐξελίχθη εἰς ἴδιον, δύναται τις νὰ εἴπῃ, κλάδον τῆς Θεολογίας
καὶ τῆς Φιλοσοφίας ἢ ἔρευνα τῶν θρησκευτικῶν βάσεων ἀπὸ προϊστο-
ρικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον. Ὁ μετὰ τόσης ἐμβριθείας μελετῶν καὶ
ἀποδίδων πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του κ. Λ. Ι. Φ. τοῦ Ἑπουργείου τῶν
θρησκευμάτων, συνέβαλεν ἤδη μὲ δύο περισπουδάστους μονογραφίας
του, «Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμη» καὶ «θρησκευολογικὰ
Μελετήματα», εἰς τὰ δεδομένα καὶ τὸν σκοπὸν τοιαύτης ἐρεύνης».

(κ. Γ. Πάπ, ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Ἔθνος» τῆς 10-12-1935).

β) 'Επ' τῶν ὑπ' ἀριθμ. 9 καὶ 14 ἐργασιῶν:

Κατεβλήθη προσπάθεια πρὸς βαθυστόχαστον διερεύνησιν καὶ ταξι-
νόμησιν τοῦ πλουσίου ὑλικοῦ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως...
Τὴν ἀρίστην εὐκαιρίαν πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐνημέρωσιν προσ-
φέρει εἰς πάντα θρησκευολόγον τὸ μικρὸν τοῦτο καὶ πλούσιον βιβλίον,
αἱ δ' Ἐγκυκλοπαιδεῖαι δὲν θὰ παραλείπωσι τοῦ λοιποῦ τὴν λέξιν «χρυ-
σοῦς κανόν».

(Orientalische Literaturzeitung, Jhrg. 34 No 12, Dez. 1931 σελ. 1034-1035.
Προβλ. καὶ Philologische Wochenschrift, Jhrg. 62, 1932, No 6, σελ. 188).

«Ἡ μελέτη μαρτυρεῖ τὴν πείραν καὶ τὸ βαθὺ ἐρευνητικὸν πνεῦμα,
τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸν συγγραφέα εἰς ὅλας τὰς μελέτας, εἰς τὰς ὁποίας
μετὰ θάρρους ἐπιδίδεται. Ἐκ τοῦ περιεχομένου ἀμφοτέρων τῶν συγγραμ-
μάτων, τὰ ὁποῖα ἀνελύσαμεν, δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἐργασιῶν
του καὶ ἐκφράσῃ ἱκανοποίησιν, ὅτι εὐρίσκονται παρ' ἡμῖν θεολόγοι τῆς
ικανότητός του».

(Μ. Κ. ἐν «Νέα Σιών», Ἱεροσολύμων, ἔτος 26, 1934,
τόμ. 29, τευχ. 12, σελ. 721-722).

«... Ἀμφότερα τὰ συγγράμματα ἀποτελοῦσι πολύτιμον συμβολὴν εἰς
τὸ ζήτημα, ὁποῖα τις εἶναι ἡ ἠθικὴ εἰς τὰ διάφορα θρησκευτάματα...».

Theologisches Literaturblatt, Jhrg. 56, No 6, 15 März 1935).

«... Πρόκειται περὶ βασικῆς ἐρεύνης, ἣτις πρὸ πάντων μαρτυρεῖ περὶ
τῆς μεγάλης μορφώσεως (ὑπὲρ τοὺς 400 τίτλοι μελετηθέντων καὶ κρι-
θέντων βιβλίων περιέχονται ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ ἔργου) τοῦ συγγρα-
φέως καὶ τῆς δοκιμότητος αὐτοῦ ἐν τῇ γερμανικῇ γλώσσῃ».

(Zeitschrift für Missionskunde und Religionswissenschaft,
Jhrg. 50, 1935, Heft 2, σελ. 61).

γ) Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 15 ἐργασίας.

Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ, ὅτι τόση εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς ἀνα-
λύσεως ἑνὸς ἐκάστου θέματος (θλίψεως—λυτρώσεως), ὥστε καταντῶ νὰ
καθίσταται τελείως περιττὴ πᾶσα ἄλλη θεολογικὴ γνῶσις διὰ τὴν κατα-
νόησιν του. Ὁ κ. Α. Φ., μὲ τὸ ἔργον του αὐτὸ κατέλαβε δικαίως ἐξέ-
χουσαν θέσιν εἰς τὴν κονίστραν τῶν γραμμάτων».

(«Βραδυνή», 11 Ἰουλίου 1935).

«Πλήρη ἐνημερότητα εἰς τὰ θεολογικὰ προβλήματα ἐμφανίζει καὶ ἡ
μετὰ χεῖρας πραγματεία, καρπὸς δαψιλοῦς μελέτης καὶ πολλοῦ πόνου,

ἀπηλλαγμένη καὶ αὐτὴ δογματικῶν προϋποθέσεων καὶ ἀπολογητικῶν
τάσεων καὶ παραφυλάσσουσα τὴν αὐστηρὰν ἀντικειμενικότητα ἐν τῇ ἀνα-
κρίσει καὶ ἐκθέσει τοῦ τε κυρίου καὶ τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων.
(Ἔπεται ἀνάλυσις τοῦ ἔργου).

Τὸ θέμα συγκλείεται διὰ τῆς τελευταίας § τῶν «κριτικῶν παρατη-
ρήσεων», αἵτινες φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς πολυμεροῦς μορφώσεως τοῦ
συγγραφέως, τῆς ειδικότητος αὐτοῦ εἰς τὸν θρησκευολογικὸν κλάδον καὶ
τῆς βαθυστοχάστου κριτικῆς, εἰς ἣν ὑποβάλλει καὶ δι' ἧς ἐλέγχει τὰ ἄκρως
λεπτὰ θέματα τοῦ κλάδου αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς προτασσομένης βιβλιογραφίας καταφαίνεται ἡ πλήρης ἐνη-
μερότης τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν σύγχρονον θρησκευολογικὴν κίνησιν.

Τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου δεικνύει καὶ ἡ ἐν ταῖς «ἐπισημειώσεσιν» ἀπο-
θησαυρισθεῖσα ἐπιμεμηλεμένη ἐργασία. Πλὴν τῶν εἰς τὰ κείμενα ἀκρι-
βεστάτων παραπομπῶν καὶ τῆς ἐν καλλιλόγῳ μεταφράσει παραθέσεως
πηγαίων παραπομπῶν, παρέχεται ἐν ταῖς ἐπισημειώσεσιν καὶ ἐμπεριστα-
τωμένη ἀνάλυσις ἐννοιῶν καὶ ἐννοιολογικῶν σχέσεων καὶ διακρίσεων.

Οἱ παρατιθέμενοι τέλος πίνακες μαρτυροῦσι τὴν εὐσυνειδητον προσ-
πάθειαν τοῦ σ., ὅπως παράσχῃ εἰς τὴν κριτικὴν πάντα τὰ στοιχεῖα διὰ
τὸν ἔλεγχον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ.

Τοιοῦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ περιεχόμενον τῆς πραγματείας ταύ-
της τοῦ κ. Φ., ἧς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις εἶναι ἀρίστη. Ὁ σ., τοῦ
ὁποίου τὴν μόρφωσιν ἐκ παίδων παρηκολουθήσαμεν, κατορθώσας νὰ
εἰδικευθῇ εἰς ἐπιστημονικὸν κλάδον, σχεδὸν ἄγνωστον παρ' ἡμῖν, ἐπιλαμ-
βάνεται τῶν θεμάτων αὐτοῦ μετὰ πλουσίων ἐφοδίων ἐκ τῆς εὐρυτέρας
θεολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς καθόλου μορφώσεώς του. Χρησιμοποιῶν
εὐσυνειδήτως τὰς πηγὰς καὶ τὰ βοηθήματα καὶ ἐπισταμένως ἐρευνῶν
πᾶσαν λεπτομέρειαν, μεταχειρίζεται ἀκρίβειαν περὶ τὴν ἔκθεσιν καὶ εὐστο-
χον χρῆσιν τῶν ὄρων, ὧν τινὰς καὶ μορφώνει ὁ ἴδιος, μὴ ὑπάρχοντας
ἐν τῇ παρ' ἡμῖν ὀρολογία. Δὲν ἐμφανίζεται δὲ ἡ ἐργασία αὐτοῦ πρωτό-
τυπος ὡς πρὸς τὴν μορφήν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης,
τὴν ἐρμηνείαν τῶν πηγῶν καὶ τὴν διακρίβωσιν τῶν ἐπὶ μέρους ἐννοιῶν
καὶ ὄρων.

Ἄναμφιβόλως αἱ θρησκευολογικαὶ μελέται καὶ ἡ εἰδικὴ τῆς θρη-
σκευολογίας ἔδρα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δύνανται νὰ συμβάλωσιν εἰς τὴν
προαγωγὴν τῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν σπουδῶν, εἰς ἃς σπουδαιο-
τάτην συμβολὴν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀνωτέρω πραγματεία».

(Μ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν † Χρυσόστομος,
ἐν «Θεολογία», τόμ. 12, 1934, σελ. 355-362).

3. «Ὀλίγοι ἔχουν καταγίνει εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα, ὀλιγότεροι δὲ
δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὸ βάθος καὶ τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον
νοεῖ αὐτὰ ἡ Ἰνδικὴ δογματικὴ. Μελετητῆς ὁμως ἀκάματος τῶν θρησκευο-
λογικῶν ζητημάτων, ὡς ἀποκαλύπτεται ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῶν πολλῶν

καὶ ποικίλων τοῦ ἐρευνῶν, μετὰ βαθυστοχάστου κριτικοῦ πνεύματος ἐπι-
τυγχάνων νὰ διεισδύσῃ εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν οὐχὶ συνήθει
καλάμῳ καὶ μεταδίδει, εὐστόχως ἀνέλαβε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς μέλλοντας νὰ
μυηθῶσιν εἰς αὐτὰ διὰ τῆς διατριβῆς τοῦ ταύτης.

Αἱ κριτικαὶ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου,
τόσον πολλαὶ καὶ βαθεῖαι, ἀποκαλύπτουν διὰ τοῦτο, τὸν ἱκανὸν καὶ πεπει-
ραμένον ἐρευνητὴν. Πρὸ παντὸς εὐχαριστεῖται τις ἐξ αὐτῶν, ὅτι ὁ συγ-
γραφεὺς λαμβάνει ὠρισμένην σιάνειν εἰς τὸ ζήτημα.

Συγχαίρομεν τὸν συγγραφέα διὰ τὴν ὅλην ἐργασίαν του καὶ ἐκφρά-
ζομεν μόνον τὴν εὐχὴν, ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἔρευναν καὶ δείξῃ ἅμα, ὡς
ἐκ τῆς εἰδικότητός του, τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν εἶχον αἱ ἰνδικαὶ σκέ-
ψεις ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καθόλου. Θὰ παρά-
σχῃ οὕτως εἰς τὴν ἑλληνικὴν θεολογίαν μέγιστον βοήθημα καὶ παρακι-
νησιν πρὸς ἔρευναν».

(Μ. Κ., ἐν «Νέα Σιών», Ἱεροσολύμων,
ἔτ. 26, 1934, τόμ. 29, τεύχ. 11, σελ. 664 ἐξ)

δ) 'Επὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 16 ἐργασίας:

1. «Εἰς τὸ ἐν λόγῳ μάθημα ὁ κ. Φιλιππίδης, λαβὼν ὡς θέμα τὴν
Ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμην, παρὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου,
ὅστις παρέχεται εἰς τοιοῦτου εἴδους ὀμιλίαν καὶ τὸ εὐρὺ καὶ πολυσχιδὲς
τοῦ θέματος, ὅπερ ἔλαβεν ὡς βάσιν, ἠδυνήθη, ἐν τούτοις, διὰ τῆς συν-
τομίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς περιεκτικότητος εἰς ἐννοίας ἀφ' ἑτέρου τοῦ λόγου
του, νὰ παρουσιάσῃ μίαν εἰκόνα πιστὴν καὶ ἐπαρκῶς πληροφοροῦσαν
τὸν ἀκροατὴν καὶ τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ σπουδαιότητος τούτου θέμα-
τος, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς διαμορφώσεως τῆς Ἱστορίας τῶν
Θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμης, εἰς ὃ σημεῖον εὐρίσκειται αὕτη σήμερον
καὶ καλλιεργεῖται ἀπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν ἐδρῶν, ὡς καὶ διὰ πλείστων
συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν».

(«Τρεῖς Ἱεράρχαι». Ἀθῆναι, ἔτ. 22,
ἀρ. 840, 10-30 Σεπτ. 1935, σελ. 128β)

2. «Ἡ ἐργασία αὕτη... εἶναι βαθυστόχαστος ἔρευνα ἐπὶ τῆς γενέ-
σεως, ἐξελίξεως καὶ σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευ-
μάτων ὡς αὐτοτελοῦς Ἐπιστήμης ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Θερησκευολογίας. Ἡ
ἔρευνα διεξάγεται ἐπὶ τῇ βάσει πλουσίῳ ὑλικῷ περιλαμβάνει τὰ πορί-
σματα τὰ ἐκ τῆς εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας ἐπὶ μέρους
θεμάτων.

Τὸ ὅλον μάθημα προσδίδει βαθέως διεισδύουσαν γνῶσιν τοῦ ὅλου
κλάδου καὶ εἰδικὴν μόρφωσιν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτοῦ».

(«Theologisches Literaturblatt»
Jhrg. 56, Nr 24, 22. Nov. 1935, S. 354)

ε) 'Επὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 17 ἐργασίας:

1. «Ὁ συγγραφεὺς, χρησιμοποιοῦν εὐρύτατα τὰς θεολογικὰς πηγὰς,
κράτιστος γνώστης τῆς συναφοῦς διεθνοῦς βιβλιογραφίας, διερευνᾷ τὸ
θέμα τοῦ ὄχι μόνον μὲ ἀκριβολόγον σαφήνειαν ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ
μὲ ἀξιεπαινον ἀνεξαρτησίαν κρίσεως. Ἡ ἐν λόγῳ συγγραφὴ ἔχει καὶ ἐν
ἄλλο σπουδαιότατον πλεονέκτημα, τοῦτο: ὅτι ἀποκαλύπτει κατὰ τρόπον
εὐληπτον καὶ εἰς τοὺς μὴ θεολογοῦντας διανοουμένους μίαν ἐκ τῶν πλέον
ἐνδιαφερουσῶν πτυχῶν τοῦ Βουδδισμού, ὁ ὁποῖος οὕτω ἐμφανίζεται ὑπὸ
νέον φῶς. Δηλαδή ὡς κοινωνικὴ μὲν διδασκαλία ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν
χριστιανικὴν ἀντίληψιν καὶ ἀπαράδεκτος ὡς κῶδιξ τῶν καθηκόντων κάθε
κοινωνικοῦ ὄντος, συγχρόνως ὅμως καὶ ὡς μία κοσμοθεωρία ἰδιοτύπως
μεγαλοπρεπῆς μέσα εἰς τὸ ὀλύμπιον πλαίσιον τῆς ἀδιαφόρου δι' ὅλα προ-
σωπικῆς μακαριότητος.

Γενικῶς ὁ συγγραφεὺς, μὲ τὸ βιβλίον του αὐτό, προσφέρει εἰς τοὺς
φιλομαθεῖς ἓνα πνευματικὸν ἐντρύφημα ἀπὸ ἐκεῖνα, ποῦ δὲν εἶναι συνήθη
εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν σχολαστικότητα».

(κ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ, ἐν Ἐφημερίδι «Ἡ Ἐθνικὴ» 10-1-1937).

«Ὁ κ. Λ. Φ. μὲ τὴν ὡς ἄνω ἀξιόλογον συγγραφὴν του ἔρχεται νὰ
μᾶς διαφωτίσῃ πλήρως ἐπὶ τοῦ προκειμένου (ἐπὶ τοῦ Βουδδισμού), ἀρου-
μενος ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν πηγῶν, τὰς ὁποίας ἔχει πλουσίαν εἰς τὴν διά-
θεσίν του, ὡς πᾶς τις ἀντιλαμβάνεται. Μὲ τὴν φιλοπονίαν, τὴν ἀκριβο-
λογίαν καὶ τὴν ἐπιμεμελημένην ἐκζήτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας,
παρακάμπει εἰς τὴν ἔρευνάν του τὰς συναντωμένας δυσχερείας ἐκ τῆς
μελέτης τῶν πρωτοτύπων κειμένων, συνεπικουρούμενος ἀπὸ διασαφητικούς
ὑπομνηματισμοὺς κορυφαίων θρησκευολόγων. Αἱ ἔννοιαι, ἐξ ἄλλου, τῆς
Βουδδικῆς θρησκείας, λεπταὶ καὶ ἀδιανόητοι δι' ἡμᾶς τοὺς Εὐρωπαίους,
διερευνῶνται καὶ σαφηνίζονται μὲ ἀξιοθαύμαστον ἱκανότητα, καθιστάμενοι
προσιτοὶ εἰς πάντας τοὺς ἀναγινώσκοντας τὴν ὡραίαν ταύτην μελέτην.

Δι' ἐκείνους ποῦ θὰ θελήσουν νὰ προσέξουν τὸ ἐπιστημονικώτατα,
ἀλλὰ καὶ ἀπλούστατα συντεταγμένον βιβλίον τοῦ κ. Λ. Φ., νομίζομεν, ὅτι
ἀρκοῦν τ' ἀνωτέρω διὰ νὰ καταδείξουν τὴν πρωτότυπον ἔμπνευσιν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτοῦ».

(«Βραδυνή», 11-4-1937).

στ) 'Επὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 14, 15, 16 καὶ 17 ἐργασιῶν.

«Ὁ νέος Ἕλληνας θρησκευολόγος, ὅστις προβάλλει πρὸς ἡμῶν διὰ τῶν
ἐξαιρέτων τούτων ἐργασιῶν, ἀπήλαυσε τῆς ἀνωτέρας του μορφώσεως
ἐν ταῖς Θεολογικῇ καὶ Φιλοσοφικῇ Σχολαῖς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς
Λιψίας, πρὸς ὃ, ὡς γνωστόν, πολυάριθμοι ἐξέχοντες Ἕλληνες θεολόγοι
πασῶν τῶν γενεῶν διαφυλάττουσιν εὐγνώμονα ἀνάμνησιν. Τὸ πνεῦμα τοῦ

γεραροῦ τούτου Πανδιδακτηρίου ἀνιχνεύει τις εἰς ἐκάστην σχεδὸν σελίδα τῶν βιβλίων τούτων. Εἶτε, ὁ νέος Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ του μαθήματι ἐπισκοπῶν διὰ βραχέων τὴν Ἱστορίαν τοῦ Κλάδου συναρτᾷ πρὸς τὸ πλαίσιον τῆς Θεολογίας βασικὰς καὶ θεμελιώδεις ἀπόψεις περὶ μεθόδου καὶ σκοποῦ τῆς Ἐπιστήμης τῶν θρησκευμάτων — εἶτε, ἐν τῇ ἐργασίᾳ περὶ τοῦ «Χρυσοῦ κανόνος» (ὃ σὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποίει), ὀλοκληρῶν τὴν ἐπὶ διδασκαλίᾳ διατριβὴν του, παρακολουθεῖ οὕτως τὸ λίαν διαδεδομένον τοῦτο ἠθικὸν ἀξίωμα, ὅπερ κατὰ τὴν γνώμην του, προῆλθεν ἀρχικῶς ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας, εἰς τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἡθικῇ τῶν διαφορῶν θρησκευμάτων — εἶτε ὁ αὐτός, εἰς τὰ λοιπὰ δύο του συγγράμματα πραγματεύεται λεπτομερῶς περὶ τῶν βασικῶν ἀληθειῶν τοῦ Βουδδισμού περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως καὶ τῆς συναρτήσεως αὐτῶν πρὸς τὸ ἰνδικὸν ἠθικὸν Ἰδεῶδες, συγκρίνων αὐτὸ πρὸς παράλληλα διδάγματα (π.χ. τῶν Πυθαγορείων): *πανταχοῦ ἀποκαλύπτεται ἀσφαλὲς βλέμμα διὰ τὸ Οὐσιῶδες εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα, βαθὺ ἐπιστημονικὸν συναίσθημα εὐθύνης καὶ βασικὴ γνώσις τῆς ἀπεράντου περιοχῆς τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὕλικου.* Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ἀνταποκρινομένη πρὸ μικροῦ κατὰ τρόπον, ἄξιον χαρμοσύνου χαιρετισμοῦ, πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης, ἴδρυσεν ἰδιαιτέραν Ἔδραν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων... Ἄς ἐπιτραπῇ εἰς ἡμᾶς νὰ Τῇ εὐχηθῶμεν εὐλοκρινῶς εὐτυχίαν ἐπὶ τῇ ἀποφάσει της, νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον της διὰ τῆς εἰσδοχῆς ἐνὸς τόσο ἰκανοῦ νέου Λογίου, ὡς ὁ κ. Φιλιππίδης».

F. D'OLGER

Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, Καθηγητὴς τῆς θρησκευτολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ἐν: Deutsche Kultur im Leben der Völker, Mitteilungen der Akademie zur wissenschaftlichen Erforschung und zur Pflege des Deutschtums / Deutsche Akademie—hrsg. vom Präsidenten der Deutschen Akademie Prof. Dr. Leopold Kölbl (München, C. Wolf & Sohn), XIII. Jhrg. 1938, Heft 1 (April), σελ. 149-150.

ζ) Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 19 ἐργασίας:

«Τὸ θέμα τῆς διαλέξεως εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρον, στρέφεται δὲ γύρω ἀπὸ τὰ λεπτότερα πνευματικὰ ζητήματα, ποῦ συνδέονται πρὸς τοὺς νόμους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς ἐκδηλώσεως. Καὶ ἡ νέα αὕτη ἐργασία τοῦ διαπρεποῦς συγγραφέως ἔχει τὰ ἴδια γνωρίσματα, ποῦ χαρακτηρίζουν τὴν ὅλην του συγγραφικὴν δρασίαν, ἥτοι πλάτος γνώσεων, ἐμβρίθειαν ἰδεῶν, πνευματικὴν ἀνησυχίαν, ἀπαρασάλευτον πίστιν, ἀκλόνητον πεποιθήσιν εἰς τὰς ἠθικὰς ἀξίας, ἐπὶ πλέον δὲ συνθετικὴν δεξιότητιαν καὶ ἀνθηρότητα ὕφους σπανίαν».

(κ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ, ἐν Ἐφημερίδι «Ἡ Ἐθνικὴ», τῆς 6-5-1938).

η) Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 20 ἐργασίας:

«Τὸ θέμα, ἐνδιαφέρον βέβαια, ἀλλὰ ζοφερόν καθ' αὐτό, ἐρευνᾶται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν, τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς μᾶς ἔδωκε πλείονας τῆς μιᾶς ἐναργεῖς ἀποδείξεις κατὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐμφάνισίν Του. Διὰ τὰς ἀρετὰς τῆς σαφηνείας, καλλιπερίας καὶ τῆς εὐσυνειδήτου ἐξεργασίας τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὕλικου, τὸ ὅποῖον τόσον εὐρέως χρησιμοποιεῖ ὁ διακεκριμένος συγγραφεύς, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως, διότι πρόκειται περὶ ἰδιοτήτων, ποῦ χαρακτηρίζουν γενικῶς τὴν ὅλην ἐπιστημονικὴν καὶ συγγραφικὴν δρασίαν του».

(κ. ΤΣΑΚΩΝΑΣ, ἐν Ἐφημερίδι «Ἡ Ἐθνικὴ», τῆς 25-5-1938).

θ) Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 21 ἐργασίας:

1. «Τῆς Ὑμετέρας Ἱστορίας ἐπελήφθην ἀμέσως καὶ ἔκτοτε δὲν παύομαι ἀποθαυμάζων τὴν σοφίαν καὶ γλαφυρότητα, μεθ' ἧς εἶναι αὕτη γεγραμμένη. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην, καὶ πρὶν ἔτι τελειώσω τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πολυτίμου Ὑμῶν ἔργου, νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὰ ἐκ μέσης καρδίας συγχαρητήριά μου διὰ τὸ νέον Ὑμῶν ἔργον, δι' οὗ ἐπλουτίσατε τὴν φιλολογίαν ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς θρησκείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι μεστὸν πληροφοριῶν, εἰλημμένων ἐκ τῆς πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας, τὴν ὁποίαν φαίνεσθε εἰς ποῖον βαθμὸν κατέχετε ἀπολύτως καὶ χειρίζεσθε κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ καί, παρ' ὅλην τὴν μετριοφροσύνην Ὑμῶν, οὐχὶ μόνον μεταδίδετε, ἀλλὰ, χωρὶς νὰ ἔχητε τὸ ὕφος τοῦ διδάσκοντος, ἀναλύετε καὶ κρίνετε, ὥστε νὰ ἔχη ὁ ἀναγινώσκων τὴν σαφῆ ἐντύπωσιν, ὅτι ἴδια συμπεράσματα συνάγετε ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς βιβλιογραφίας ταύτης, ἣν τόσον δαψιλῶς παρατίθεσθε. Εἶναι ὄντως σπανία ἢ ἀπόλαυσις ἐκ τοιούτου ἔργου, δι' ἣν πολὺ Σᾶς εὐχαριστῶ ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ὠφέλεια ἐξ αὐτοῦ εἶνε μεγίστη καὶ πλουσιώτατος ὁ καρπός, μεθ' οὗ καταθέτει τις ἐκάστοτε τὸ βιβλίον Σας».

(κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΕΪΤ, Ἀκαδημαϊκός, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν ἐπιστολῇ του ἀπὸ 5-3-1938)

2. «Ὁ κ. Λεωνίδας Φιλιππίδης, ὕφηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν Πανεπιστήμιον καὶ Διευθυντὴς τῶν Θρησκευμάτων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, εἶναι ἀσφαλῶς ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι ἔχουν κάτι νὰ εἰπουν, ὅταν ἐμφανίζονται μίαν νέαν τῶν ἐργασιῶν. Εἶναι ἤδη πολλὰ τὰ βιβλία καὶ αἱ μελέται, τὰς ὁποίας προσέφεραν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν κίνησιν τῶν τελευταίων ἐτῶν εἰς τὸν τόπον μας ὁ κ. Φιλιππίδης. Ἄλλ' ὁ ἐκδοθεὶς κατ' αὐτὰς πρῶτος τόμος—ὀγκῶδες βιβλίον ἐκ πεντακοσίων σχεδὸν σελίδων—τῆς «Ἱστορίας τῆς Θρησκείας τοῦ Ἀρχαίου Ἰσραήλ», εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἀριώτερον καὶ πλέον ἐνδιαφέρον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἔργων του.

Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὴν «Παλαιὰν Διαθήκην ὑπὸ τὸ φῶς τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης». Ἡ μεγάλη καὶ περιεκτικὴ βιβλιογρα-

φία δίδει αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς μίαν ιδέαν τῆς καταπληκτικῆς πράγματι ἐπισημονικῆς κινήσεως, ἢ ὁποία γίνεται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν, γύρω ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, καὶ τὴν ὁποίαν μέχρι τῆς τελευταίας λεπτομερείας τῆς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ συγγραφεύς. Ἡ ἐντύπωσις ὅμως αὐτὴ γίνεται πληρεστέρα ἀκόμη, ὅσον προχωρεῖ κανεὶς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ βιβλίου. Καὶ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, ὅτι μέσα εἰς μίαν περίοδον, ποῦ ἐνομιζάμεν χαρακτηριζομένην ἀπὸ τὴν ἀνατρεπτικὴν ἄρνησιν καὶ τὴν εἰκονοκλαστικὴν ἀσέβειαν, ἢ πραγματικὴ ἐπιστήμη τοῦ πολιτισμένου κόσμου ἔσκυβε μὲ σεβασμὸν καὶ προσοχὴν ἐπάνω ἀπὸ τὴν πρώτην πηγὴν τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς ζωῆς τοῦ συγχρόνου κόσμου, τὴν πηγὴν, τῆς ὁποίας τὴν ἀξίαν καμμία προπαγάνδα δὲν θὰ δυνηθῆ ποτὲ νὰ μειώσῃ.

Ἐγράψαμεν, ὅτι τὸ βιβλίον εἶναι ἐνδιαφέρον. Ἡ λέξις δὲν ἐχρησιμοποιήθη τυχαίως. Τὸ βαρὺ καὶ ἴσως γάπως στρυφνὸν θέμα του, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν φιλολογικὴν, τὴν τοπογραφικὴν, τὴν ἐρμηνευτικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. ὁ κ. Φιλίπιδης κατορθώνει νὰ τὸ καθιστᾷ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὸν μὴ εἰδικευμένον ἀναγνώστην. Εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ προσόντα τῆς λαμπρᾶς του ἐργασίας.

(Ἐφημερὶς «Ἐστία» τῆς 5-6-1938).

3. «Κρινόμενον γενικῶς τὸ ἔργον τοῦ κ. Φ. ἀποτελεῖ μίαν εὐσυνείδητον καὶ ἀξιόλογον προσπάθειαν διὰ τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Εἰς τὸ ἐξῆς εἰς αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἐξερευνητοὶ θὰ ἔχουν ἓνα πολύτιμον καὶ ἔγκυρον ὄδηγόν προκειμένου ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν Π. Διαθήκην, ἢ ὁποία, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι εἶναι ὁ μοναδικὸς πληροφοροδοτὴς διὰ τὴν προχριστιανικὴν ζωὴν ἐνὸς λαοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἔντονος καὶ σταθερὰ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας δρᾶσις ἐχάραξε βαθύτατα τὰ ἴχνη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου, εἶναι παραλλήλως ἀπὸ τὰ πλέον ἔντεχνα καὶ πλέον βαθυστόχαστα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος».

(Ἄ. ἐν Ἐφημ. «Ἐλευθέριον Βῆμα» τῆς 22-6-1938).

4. «Ὁ συγγραφεύς, θρησκευολόγος καὶ Ὑφηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστός ἀπὸ τῶν πολυαρίθμων του ἐργασιῶν, δι' ὧν τριπλοῦ στοχάζεται σκοποῦ:

α) νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐπισκόπησιν τῆς ὅλης περιοχῆς τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων διὰ γενικῶν ἐργασιῶν, ὁποῖαι αἱ ἐξῆς:

- 1) Θρησκεία καὶ ζωή.
 - 2) Θρησκεία καὶ θάνατος.
 - 3) Διδάγματα ἐπὶ τῆς σημερινῆς κρίσεως ἐκ τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων.
 - 4) Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων ὡς Ἐπιστήμη.
 - 5) Ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν τῇ Χριστιανικῇ θεολογίᾳ.
- β) νὰ ἐμφανίσῃ εἰδικῶς ἐπιστημονικῶς πραγματείας, οἷαι αἱ ἐξῆς:

- 1) Τὸ ἰδεῶδες τῆς Ἀγάπης ἐν τῷ Βουδδισμόῳ καὶ τῷ Χριστιανισμῷ.
- 2) Ὁ «χρυσὸς κανὼν» θρησκευολογικῶς ἐξεταζόμενος.
- 3) Πορίσματα θρησκευολογικῆς ἐρεῦνης ἐπὶ τοῦ «χρυσοῦ κανόνος».
- 4) Τὸ ὕψιστον ἠθικὸν Ἰδεῶδες κατὰ Βούδδαν.

γ) νὰ συγγράψῃ Ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων, μὴ παραγνωρίζων τὴν δυσκολίαν, ἣν αἰσθάνεται ὁ θρησκευολόγος, ὁ ἠναγκασμένος νὰντλῆ τὸ ὕλικόν του ἀπὸ τῶν πηγῶν χωρὶς νὰ κατέχῃ πάσας τοῦ κόσμου τὰς γλώσσας, προσφεύγων κατ' ἀνάγκην εἰς φιλολογικὰς μεταφράσεις.

Τούτου ἕνεκα ὁ συγγραφεύς ἄρχεται τοῦ ἔργου τοῦ ἐπὶ τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων ἀπὸ τῆς θρησκείας τοῦ Ἰσραήλ, οὗ τὴν γλῶσσαν προβάλλει κατέχων, πληροφορῶν ἐν πρώτοις περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1920 μέχρι τοῦ 1935 πορισμάτων καὶ ἐπιτευγμάτων τῆς ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῆς Π. Δ. ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, χωρὶς νὰ παραλίπη σύντομον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, ἐπισκόπησιν τῆς προϊστορίας καὶ τῆς μεθιστορίας τῶν σπουδαιοτάτων προβλημάτων, οὕτως ὥστε νὰ καθιστᾷ δυνατὴν τὴν κατανόησιν αὐτῶν, χειραγωγῶν τὸν μελετητὴν ἐγγὺς πρὸς τὸ σχεδὸν ἀπεραντον πλῆθος τοῦ δυσκολωτάτου βιβλιογραφικοῦ ὕλικου.

Τὸ προκείμενον ὕλικόν, λόγῳ τῆς ἀφθονίας του καὶ πολυμορφίας του, καθυπέβαλεν ἀσφαλῶς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ στοργικὸν ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ἐρευνητοῦ εἰς κολοσσαίας ἀξιώσεις, καθόσον ἐδέησε πρῶτον νὰ συλλεγῆ καὶ νὰ ταξινομηθῆ ὑπ' αὐτοῦ, πρὶν ἢ οὗτος ἔπειτα δυνηθῆ νὰ τὸ ἀξιολογήσῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἔποψιν. Ὁ συγγραφεύς ἀποδεικνύεται βασικὸς γνώστης καὶ ἐπιμελὴς ἐπεξεργαστὴς τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος, ἣν ἔθετο ὁ συγγραφεύς ὡς σκοπὸν τοῦ ἔργου του, εἶναι λίαν ἐπιθυμητὴ διὰ τὴν Ἐπιστήμην τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων, καθόσον ὡς πρὸς τοῦτο ὑπῆρχε πράγματι λίαν αἰσθητὸν κενὸν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

Τῆς ἐργασίας προτάσσεται ἐκτενὴς πρόλογος, ἐμφαίνων τὸ διὰ Συνεδρίων, εἰδικῶν τοῦ Κλάδου περιοδικῶν, διαλέξεων καὶ διὰ τῆς Ἐκπαίδευσεως εἰς εὐρεῖς κύκλους ἀφυπνισθὲν ἐνδιαφέρον.

Τὸ 1^{ον} μέρος ἀφιερῶνται εἰς τὴν ὑπὸ τῆς νεωτέρας Ἐπιστήμης φιλολογικὴν ἐπεξεργασίαν τῆς Π. Δ. Ἐνταῦθα ἐπισκοποῦνται αἱ ἐργασίαι ἐπὶ τῆς Γραμματικῆς, Λεξικογραφίας, Μετρικῆς, Λογοτεχνικῆς Κριτικῆς καὶ Ἱστορίας τῆς Λογοτεχνίας. Τὰ μέρη 2—4 ἀφιερῶνται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περιεχομένου τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου, μετ' ἐπισκοπήσεως τῶν τοπογραφικῶν ἐργασιῶν (Παλαιστινολογίας, Ἀρχαιολογίας κλπ.).

Πάντες οἱ ἀναγνώσται, δι' οὓς προορίζεται τὸ ἐπιμελὲς καὶ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον, θὰ ἦναι λίαν εὐγνώμονες εἰς τὸν συγγραφέα, ὅστις διὰ τὸ ἔργον του ἐχρειάσθη νὰ καταβάλλῃ οὐχὶ μόνον σχεδὸν ὑπεράνθρωπον ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ καὶ πλῆθος γνώσεων.

Dr LAZAR GULKOWITZSCH

Τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἐπιστήμης τῆς Π. Δ. καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰσραηλιτικῆς θρησκείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Tartu (Dorpat) τῆς Ἑσθονίας (ἐν «Orientalische Literaturzeitung» 5 Juni 1938).